

Ruimtelijke Verkenning 2022 - Nederland Later

Regio-atelier Zuid-Holland: havenregio 2050

Kersten Nabielek (PBL)

Helmut Thöle (PZH)

15 september 2022

Inhoud

- Presentatie (45 min)
  - introductie Ruimtelijke Verkenning en Regio-atelier
  - introductie regio en perspectief van de provincie
  - proces en voorlopige resultaten
- Reflectie
  - Havenbedrijf Rotterdam
  - publiek

2050

	Mondiaal Ondernemend	Snelle Wereld	Groen Land	Regionaal Geworteld
Ruimte voor klimaatadaptatie				
Ruimte voor energietransitie				
Duurzaam economisch groeipotentieel				
Sterke en gezonde steden en regio's				
Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijke gebied				

2050

	Mondiaal Ondernemend	Snelle Wereld	Groen Land	Regionaal Geworteld
Ruimte voor klimaatadaptatie		- waterveiligheid, wateroverlast, waterkwaliteit, verdroging en bodemdaling in veenweidegebieden.		
Ruimte voor energietransitie		- transitie naar een koolstofvrije of -afvangende energievoorziening, schaalniveau van energiesystemen, maatschappelijke voorkeuren voor institutionele arrangementen, mix van energietechnieken (opwekking, opslag, distributie, gebruik), ruimtelijke effecten (ruimtebeslag, gebruiksstructuur, waardering), landschappelijke effecten.		
Duurzaam economisch groeipotentieel		- transitie naar een circulaire economie, schaalniveau van kringlopen, recycling van grondstoffen en producten. - vestigingslocaties van bedrijven en vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers, benaderd vanuit brede welvaartprincipe.		
Sterke en gezonde steden en regio's		- verstedelijkingsstructuur (nationaal), vormen van verstedelijking (regionaal), nieuwe stedelijke milieus, nieuwe ontwikkellocaties, ontwikkeling van infrastructuur en ontwikkeling van vervoersmodaliteiten.		
Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijke gebied		- transitie naar een kringloplandbouw, kentering van verlies aan biodiversiteit, typen gebruiksfuncties, relaties tussen gebruiksfuncties en kwaliteiten van het landelijke gebied.		

Achterliggende scenariostudies:

- WLO scenario's (PBL/CPB)
- Natuurverkenning (PBL/WUR)
- Trajectverkenning klimaatneutraal in 2050 (PBL)
- Energiescenario's 2050 (Berenschot/GE)
- Noordzeescenario's (PBL/HNS)

Aanleiding project

- Draagkracht fysieke leefomgeving onder druk
- Gebrekkig maatschappelijk draagvlak
- Meer ruimtelijke samenhang nodig in omgevingsbeleid

Doel: bijdragen aan robuust omgevingsbeleid

- Inzicht vergroten
  - Ruimtelijke opgaven op de lange termijn, oplossingsrichtingen (inhoudelijke keuzen, robuuste en adaptieve strategieën, instrumenten), voorwaarden voor succesvol toekomstbestendig beleid
- Betrokkenheid versterken
  - Inspireren (nieuwe wegen), weerstanden (h)erkennen en overwinnen

Scenario's - Omgevingswet:

De Memorie van Toelichting van de Omgevingswet geeft aan dat omgevingsvisies gebruik moeten maken van scenario's:

“de Omgevingsvisie beschrijft beelden van de gewenste toekomst van de fysieke leefomgeving. Daarin worden ontwikkelingen, trends en gewenste ontwikkelingen op het gebied van onder meer milieu, ruimte, water, natuur, cultureel erfgoed en verkeer en vervoer in diverse scenario's met elkaar in verband gebracht. Het doel is om planmatig en flexibel te kunnen inspelen op onzekerheden die eigen zijn aan deze beelden”

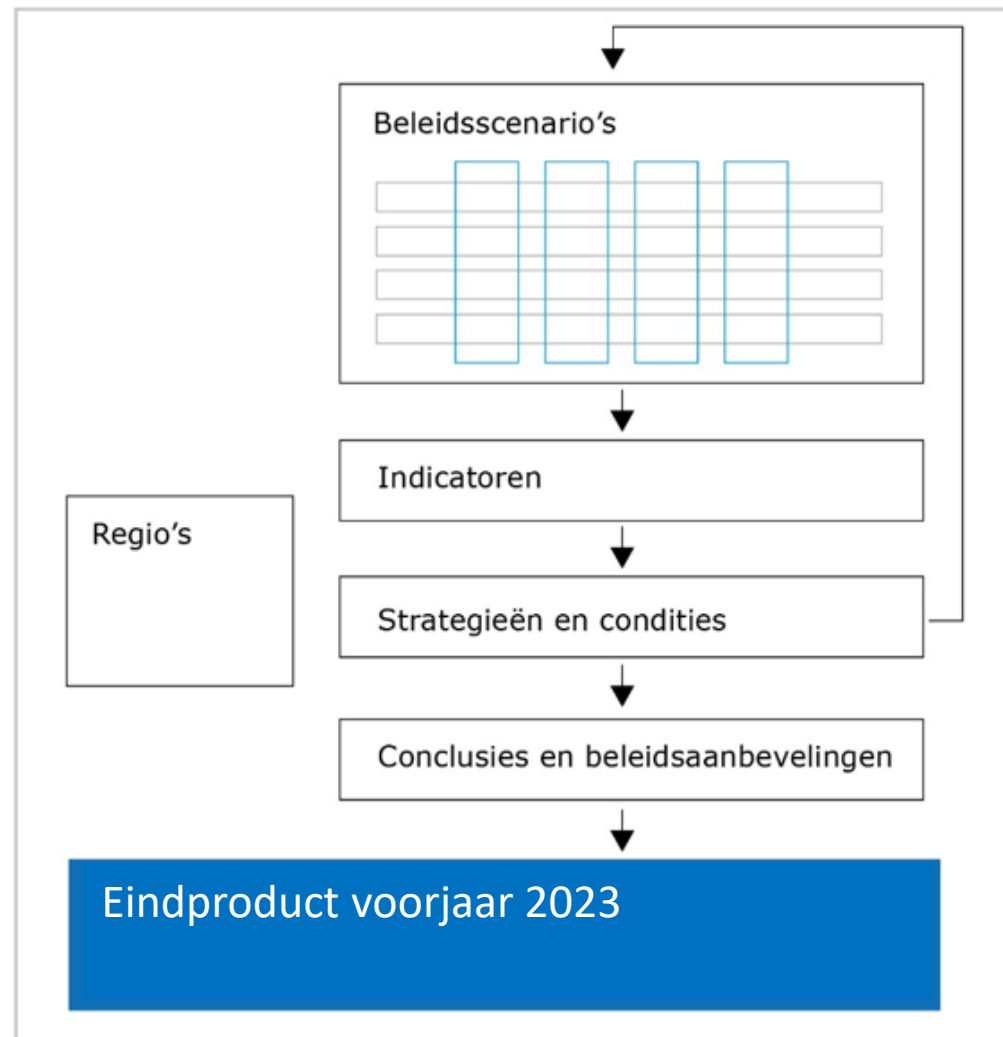
Scenario's als instrument

- Maatschappijbeelden en scenarioverhalen
- Kaarten en beelden

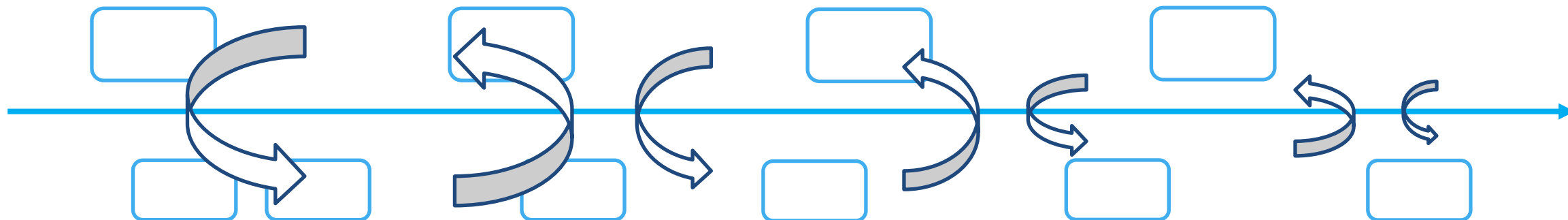
Scenario's als instrument

- Maatschappijbeelden en scenarioverhalen
- Kaarten en beelden
- **Workshops en gebiedsgerichte uitwerking**

Nationale en regionale ateliers, lineair en iteratief

Nationaal

Regionaal

Two Regio-ateliers

- Zuid-Holland: havenregio 2050
- Noord-Brabant: Benedendommeldal 2050

Methode Regio-atelier

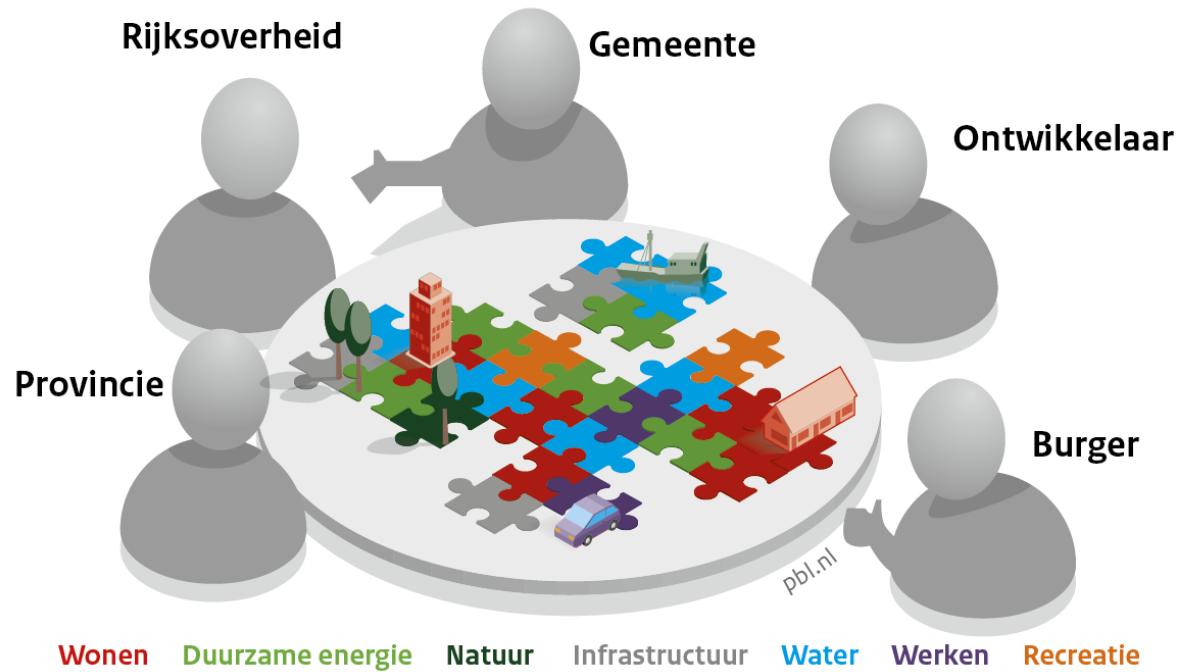
- Analyse gebied (Atlas van de Regio, analysekaarten)
- Ruimtelijke modellering (PBL Ruimtescanner)
- Twee workshops met partijen in de regio
- Schetsen voor 4 scenario's
- Uitwerking PBL met ontwerpbureau
- Reflectie

Disclaimer

- Project nog in ontwikkeling
- Kaarten zijn indicatief en bedoeld voor de discussie over mogelijke toekomstpaden
- Geen vast toekomstplan maar opties voor de toekomst

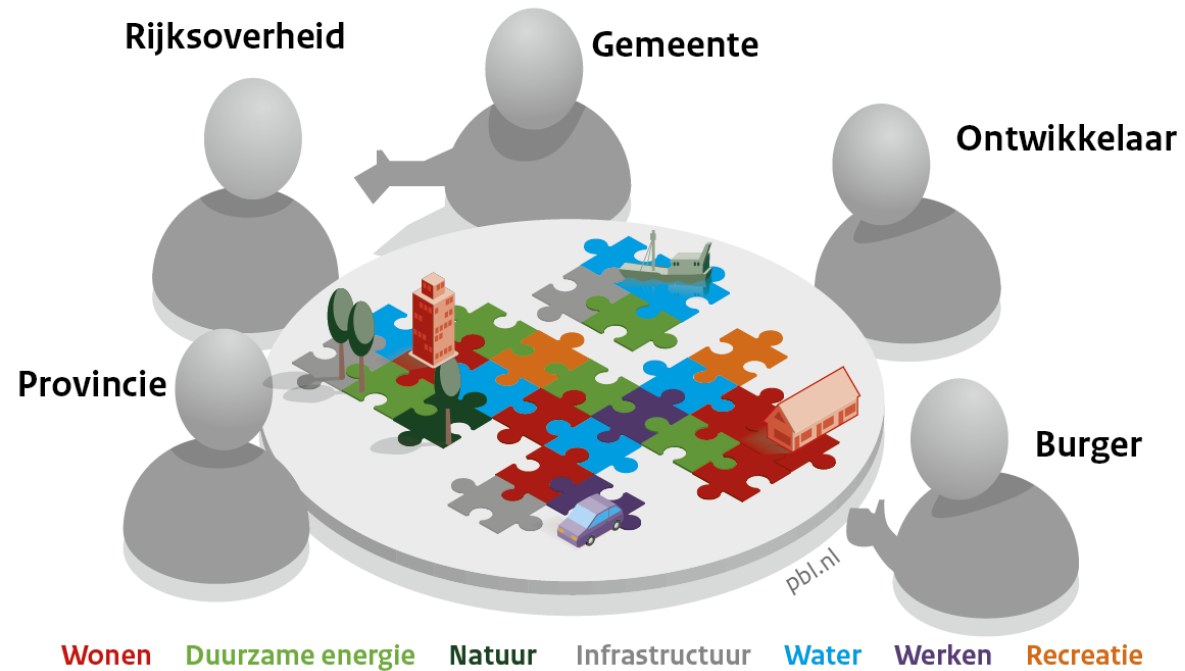
Atelier - samen oefenen

Bron: PBL

Atelier - samen oefenen

Bron: PBL

- PBL
- Provincie Zuid-Holland
- Havenbedrijf Rotterdam
- MRDH
- Rijk
- Gemeente

Doelen Regio-atelier:

PBL:

- Regionale uitwerking
- Scenario's inhoudelijk toetsen en verrijken
- Beter inzicht in kansen voor ruimtelijke samenhang
- Bijdragen aan robuust omgevingsbeleid

Provincie Zuid-Holland:

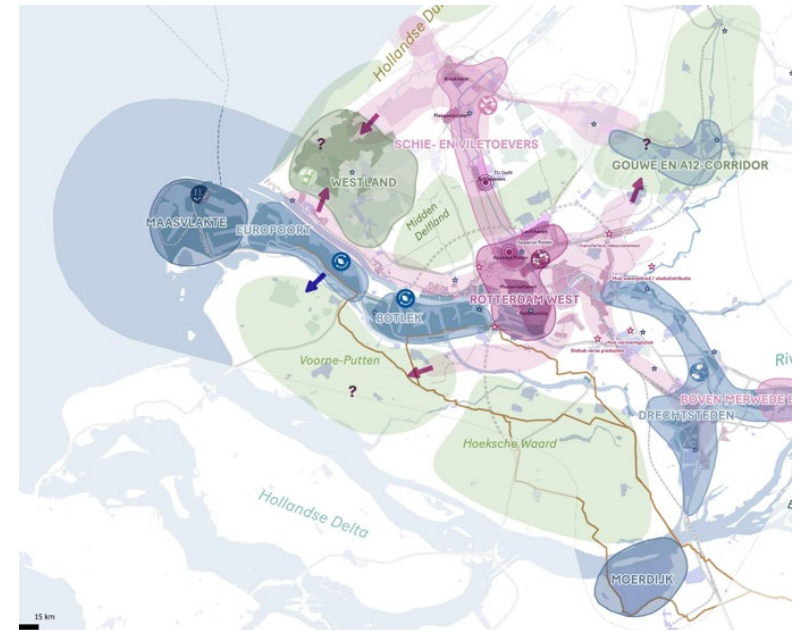
- Beter inzicht in ruimteclaims op de lange termijn
- Beter inzicht in strategisch belangrijke locaties voor samenhangende ruimtelijk ontwikkeling

Regio-atelier en voorlopige resultaten

Fase 1:

- Strategische locaties identificeren

Haven en duurzame economie in de regio

Conclusies atelier

Legenda

Strategische locaties

- Maasvlakte
- Europoort en Botlek gebied
- Drechtsteden gebied
- Schie- en Vlietoevers
- Noordzee
- Boven Merwede en A15-corridor
- Gouwe en A12-corridor
- Moerdijk

Netwerken

- Circulaire clusters
- Regio-stadshubs
- Overige logistiek hubs
- Verlegde stadsgrens
- Zero-emmissie zone
- Plasticvrije logistieke stroom
- Goederencorridors
- Weg
- Spoor
- Water
- Buisleiding
- Netwerken
- Rijkswegafrit
- Rijksweg
- Nieuwe rijksweg
- Vaarweg
- Waterbus
- Spoor
- Grote onderstations
- Hoogspanningsverbinding 450kV
- Hoogspanningsverbinding 380kV
- warmteronde_nieuw

Occupatie

- Watergebonden bedrijventerreinen en HIC
- Overig bedrijventerrein
- Glastuinbouwgebied
- Verandering
- Harde reservering bedrijventerrein, > 3 ha
- Stadshavens
- Transformatielocatie

0 5 10 15 km

NOORDZEE

Wind en CO2-opslag

Kustfundament

SCHIE- EN VLIETOEVERS

GOUWE EN A12-CORRIDOR

MAASVLAKTE

WESTLAND

Waterstofterminal, aanlanding wind op zee, elektrolyse, digitale infrastructuur

Groei glastuinbouw na opening Blankenburgtunnel

Energietransitie en opslag grondstoffen

Circulaire stadslogistiek en bouw hubs

Kenniscluster circulaire economie

Cluster wonen-werken-logistiek

Zero-emmissie zone

Logistiek regio-stad plasticvrij

Versterken van bestaande sectoren

DRECHTSTEDEN

Circulair maritiem en retail

BOVENMERWEDE-EN-A15-CORRIDOR

MOERDIJK

Aandeel biofuels vergroten

STRATEGISCHE ZONES

- Maasvlakte en Noordzee**
Energieopwekking en -opslag met grote ruimtebeslag, in combinatie met meer biodiversiteit.
- Europoort en Botlek**
Transitie van de chemische en fossiele sectoren naar biobased en circulaire economie, in combinatie met getijdenpark en met investeren in de milieukwaliteit van de omgeving.
- Drechtsteden**
Ontafelen van de infrastructurele knoop en externe veiligheid, slim clusteren van bedrijven en aandacht voor leefbaarheid.
- Schie- en Vlietoevers**
Nieuwe vormen van mengen wonen-werken, ruimte beschikbaar behouden voor watergebonden bedrijvigheid (circulaire economie, bouw hubs en stadslogistiek).
- Greenport Westland**
Mogelijke transformatie naar meer wonen en meer natuur aan de kust, onderzoek mogelijkheden om glastuinbouw aan de haveninfrastructuur te koppelen, kansen voor de productie van biobased producten.
- Moerdijk**
Mengen van nieuwe en oude economie met ruimte voor water en natuur.
- Gouwe en A12-corridor**
Drukke vanuit logistiek, glastuinbouw en woningbouw, onzekerheid over het ruimtelijke karakter en de rol in de regio.
- Boven Merwede en A15-corridor**
Verschuiving zout-tong en impact op teelt, klimaatdijk, ontwikkeling rondom stations, verbeteren leefomgeving.

Stedelijke ontwikkeling tot vitale regio

Conclusies atelier

Legenda

Strategische gebieden en locaties

- Strategische gebieden
- Rotterdam Noord-West
  - Schie- en Vlietoevers
  - Drechtsteden
  - Greenport Westland
  - Boven Merwede en A15-corridor
- Strategische locaties
- Westland
  - Rotterdam Noord-West
  - Schie- en Vlietoevers

Netwerken

- ZH verstedelijking lijnen
- Nieuwe ov-verbinding
  - Langzaam verkeersverbinding
  - A15 verleggen als klimaatdijk
- Stedenbaanplus
- trein
  - metro of lightrail
  - snelbus of tram
- OV-knoppen
- Treinstation
  - Metrostation
  - Nieuwe treinstation
  - PHS / Citysprinter
  - OV oeververbindingen Rotterdam 2050
  - Uitbreiding tramnetwerk
  - HOV verbinding Rotterdam
  - Buffer HOV
  - Waterbus
  - Snelfietsroutes
  - Rijksweg
  - Nieuwe rijksweg

Occupatie

- Verstedelijking langs OV
- Verstedelijkingslocatie
- Kantoorlocatie
- REOS toplocaties
- Locaties woon-werkakkoord
- Verlegde stadsgrens

STRATEGISCHE GEBIEDEN

Rotterdam West

Verbinden van haven en stad, nieuwe mengvormen wonen-werken, kwaliteitsimpuls bij nieuwe stations langs A13 en A20, schakelpunt van regionale stromen van materialen en verse producten en stadsdistributie, verbinding stad-landschap via luchthaventerrein.

Schie- en Vlietoevers

Nieuwe vormen van mengen wonen-werken, ruimte beschikbaar behouden voor watergebonden bedrijvigheid (circulaire economie, bouw hubs en stadslogistiek).

Drechtsteden

Ontrafelen van de infrastructurele knoop en externe veiligheid, slim clusteren van bedrijven en aandacht voor leefbaarheid

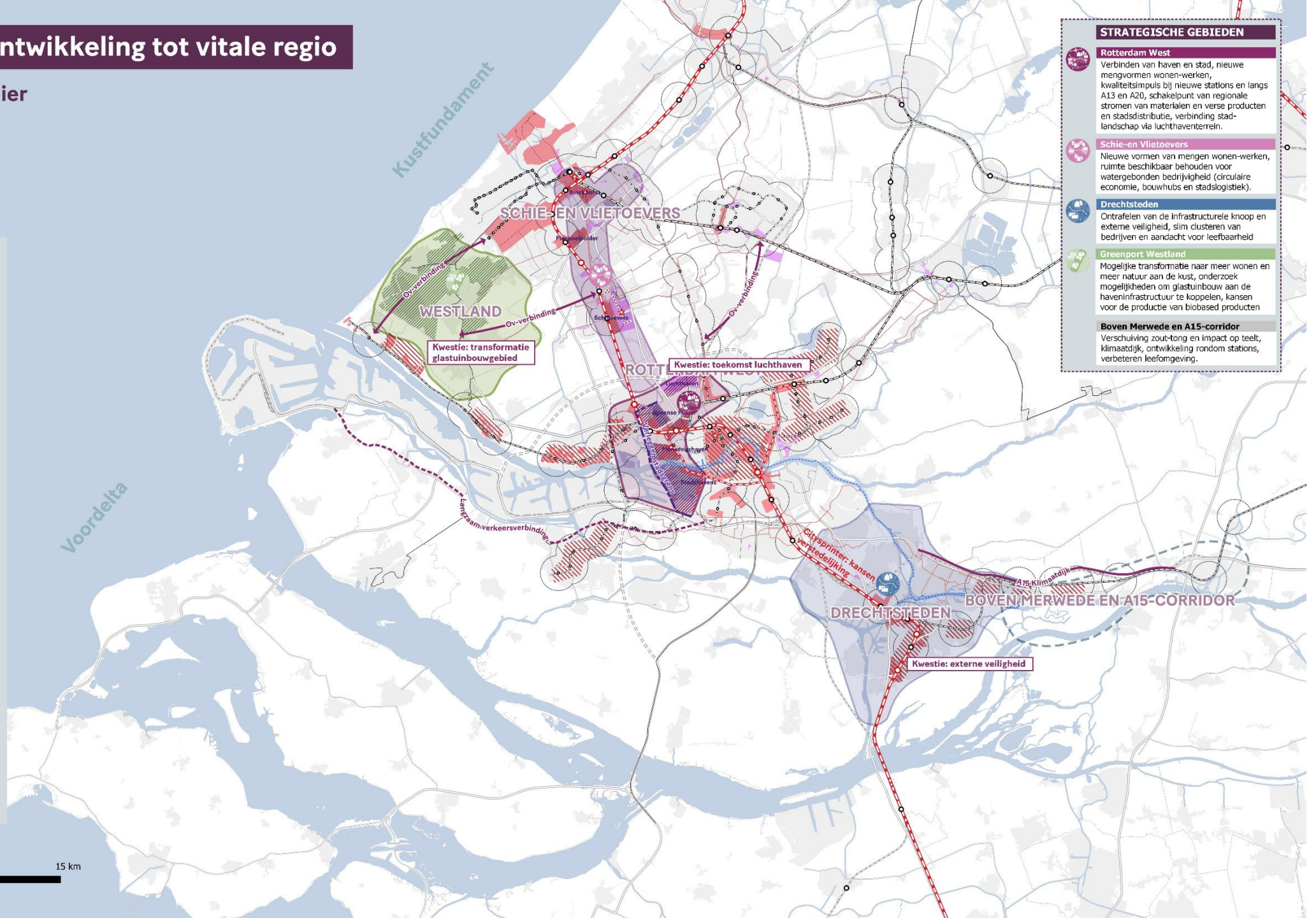
Greenport Westland

Mogelijke transformatie naar meer wonen en meer natuur aan de kust, onderzoek mogelijkheden om glastuinbouw aan de haveninfrastructuur te koppelen, kansen voor de productie van biobased producten

Boven Merwede en A15-corridor

Verschuiving zout-tong en impact op teelt, klimaatdijk, ontwikkeling rondom stations, verbeteren leefomgeving.

0 5 10 15 km

Landschap, klimaatadaptatie en energie

Conclusies atelier

Legenda

Strategische gebieden en locaties

- Strategische gebieden
- Maasvlakte
  - Westland gebied
  - Boven Merwede en A15-corridor
  - Moerdijk
  - Voordelta
- Strategische locaties
- Westland

Netwerken

- Structuren in het landschap
- Open ruimte corridor vrijhouden
  - Ruimte voor rivier en natuur
  - Viersporigheid ongelijkvloers inpassen
- Opgaven klimaat en landschap
- Natte natuur
  - Stedelijke hitte-eilanden
  - Zonnepark
  - Windturbine
  - binnenstedelijkewaterstructuur_lijnen
  - Rijksweg
  - Nieuwe rijksweg
  - Spoor

Occupatie

- Natura 2000 Ruimte voor de rivieren
- Natura 2000 overige gebieden
- Landschapspark
- Verstedelijkingslocaties

Ondergrond

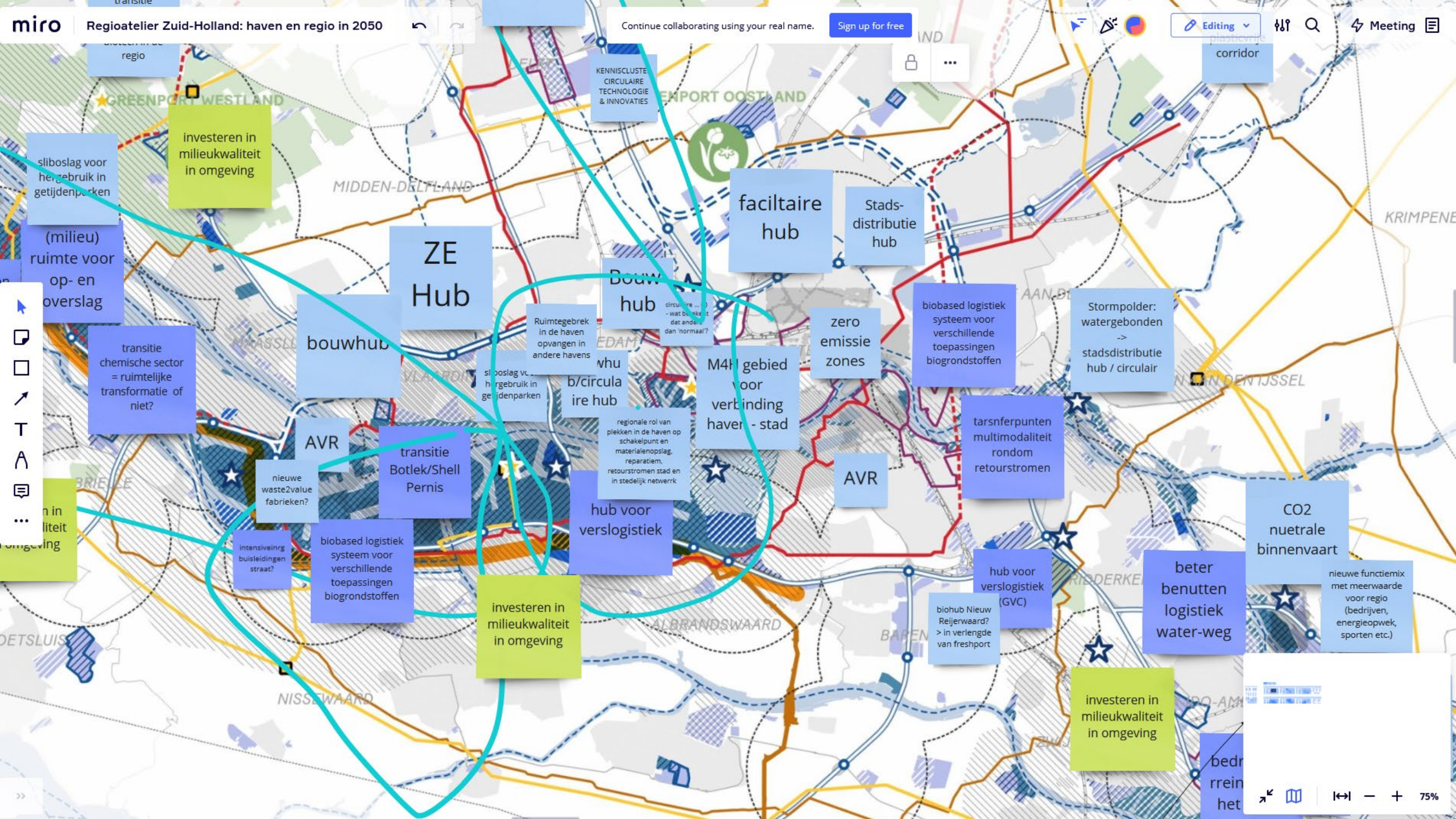
- Landschappen
- Groene Hart
  - Hollandse Duinen
  - Midden Delfland
  - Hollandse Delta
  - Rivierenland

0 5 10 15 km

STRATEGISCHE GEBIEDEN

- Voordelta**
Natuur uitbreiden en meer open sluisen.
- Maasvlakte en Noordzee**
Energieopwekking en -opslag met grote ruimtebeslag, in combinatie met meer biodiversiteit.
- Greenport Westland**
Mogelijke transformatie naar meer wonen en meer natuur aan de kust, onderzoek mogelijkheden om glastuinbouw aan de haveninfrastructuur te koppelen, kansen voor de productie van biobased producten.
- Moerdijk**
Mengen van nieuwe en oude economie met ruimte voor water en natuur.
- Boven Merwede en A15-corridor**
Verschuiving zout-tong en impact op teelt, klimaatdijk, ontwikkeling rondom stations, verbeteren leefomgeving.

regio

corridor

sliboslag voor hergebruik in getijdenparken

investeren in milieukwaliteit in omgeving

(milieu) ruimte voor op- en overslag

ZE Hub

facilitaire hub

Stads-distributie hub

transitie chemische sector = ruimtelijke transformatie of niet?

bouwhub

Bouw hub

zero emissie zones

Stormpolder: watergebonden -> stadsdistributie hub / circular

in milieukwaliteit in omgeving

AVR

transitie Botlek/Shell Pernis

Ruimtegebrek in de haven opvangen in andere havens

M4 gebied voor verbinding haven - stad

biobased logistiek systeem voor verschillende toepassingen biograndstoffen

tarsnferpunten multimodaliteit rondom retourstromen

intensivering buisleidingen straat?

biobased logistiek systeem voor verschillende toepassingen biograndstoffen

hub voor verslogistiek

AVR

CO2 neutrale binnenvaart

beter benutten logistiek water-weg

nieuwe functiemix met meerwaarde voor regio (bedrijven, energieopwek, sporten etc.)

in milieukwaliteit in omgeving

NISSEWAARD

investeren in milieukwaliteit in omgeving

AL BRANDSWAARD

biohub Nieuw Reijerwaard? > in verlengde van freshport

hub voor verslogistiek (GVC)

investeren in milieukwaliteit in omgeving

bedrijfsreïnet het

Navigation and zoom controls: 75% zoom level, back, forward, and search icons.

Groep 2: Havengebied en Rotterdam stad

Opdracht: strategische locaties en keuzes in samenhang bespreken

15 min post-its plaatsen + 25 min bespreking

Plak een of meerdere post-its per keuze op strategische locaties en schrijf een korte uitleg.

Mogelijke keuzes voor strategische locaties zijn:

1. Mergen van functies

- Transformatie naar een functioneel gemengd gebied (voorbeeld agrarisch natuurbelief: energiedoos, gemengd woon/werkmilieu etc.)
- Gedeeltelijke transformatie d.m.v. meedingpassing van een aansluitende functie (voorbeeld geslotenbouw met torengevelen)

Bezoekdag 3
Bouw 2010/2011

2. Scheiden van functies

- Behoud (en versterken) van de huidige functie
- Transformatie naar een geheel andere functie (bijvoorbeeld landbouw naar bedrijventerrein of woongebied)

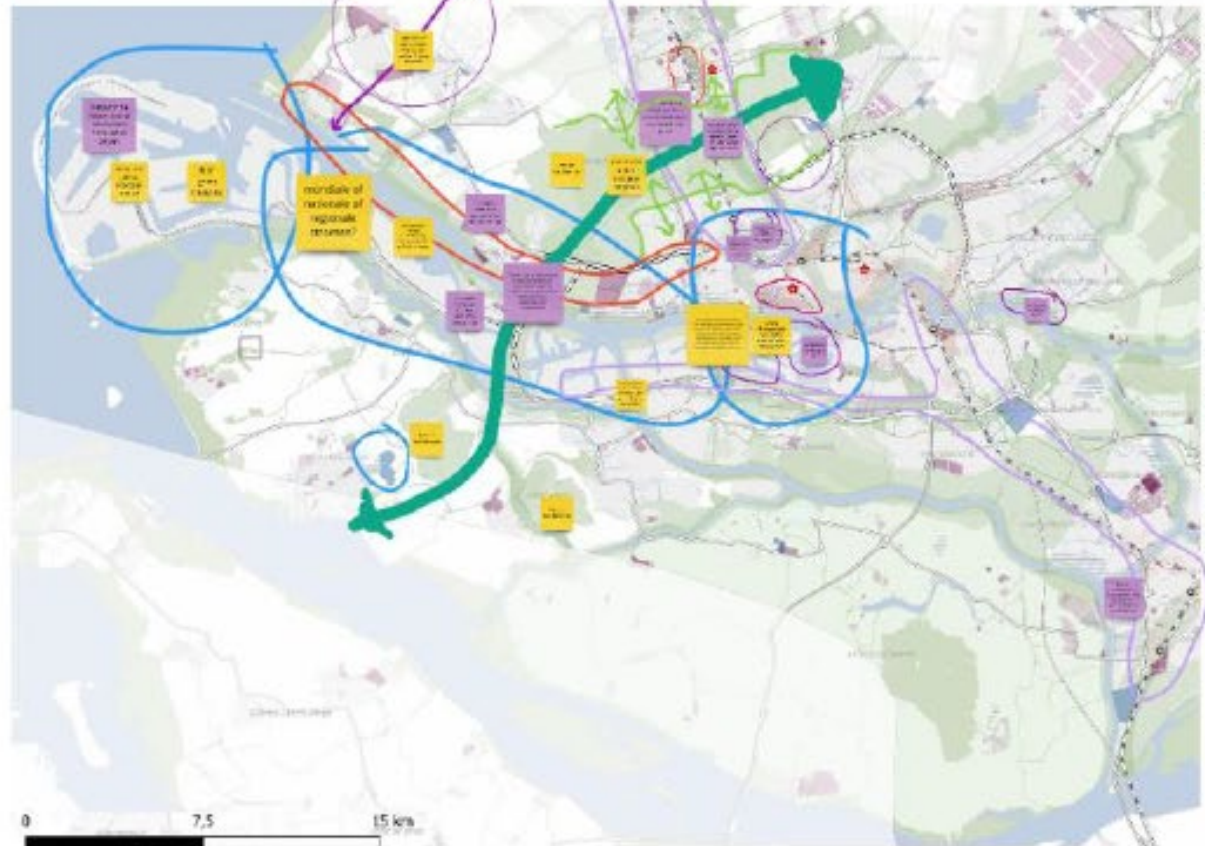

Voorbeeld Rotterdam
Bouw 2005/2010/2011

Discussie

- Hoe komen uiteenlopende ruimtelijke opgaven van haven en stad samen in de regio?
- Op welke soorten van locaties lenden deze? Welke keuzes moeten hierbij gemaakt worden (scheiden of mergen van functies)?
- Welke kansen en knelpunten voor samenhang in opgaven zijn er?

Legenda

Natuur en landschap
 - Groen: Natuur

Uitbreidingsvlak
 - Rood: Uitbreidingsvlak
 - Groen: Uitbreidingsvlak

Bestemmingsplan
 - Rood: Bestemmingsplan
 - Groen: Bestemmingsplan

Uitbreidingsvlak
 - Rood: Uitbreidingsvlak
 - Groen: Uitbreidingsvlak

Uitbreidingsvlak
 - Rood: Uitbreidingsvlak
 - Groen: Uitbreidingsvlak

Grond
 - Rood: Grond
 - Groen: Grond

Strategische locaties voor de transformatie van werkgebieden 2030-2050

Legenda

Strategische zones

- Maasvlakte
- Moerdijk
- Botlek
- Europoort
- Drechtsteden
- Rotterdam West
- Schie- en Vlietoevers
- Boven Merwede en A15-corrridor
- Gouwe en A12-corrridor
- Westland

Strategische locaties

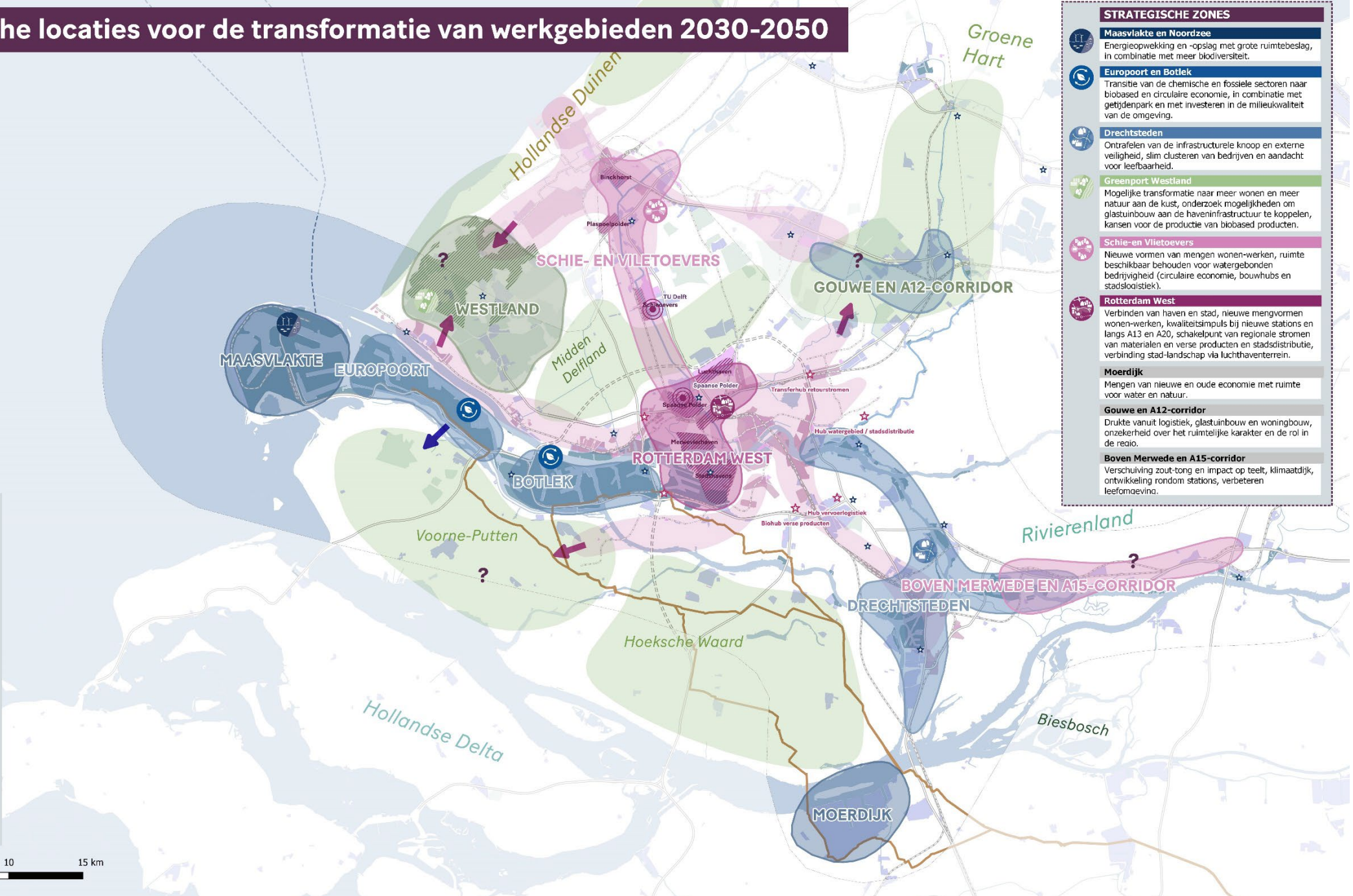
- Westland
- Rotterdam West-Noord
- Schie- en Vlietoevers

Verstedelijkingszone

- Groene zone

Logistieke hub

- Stadshub
- Cluster

STRATEGISCHE ZONES

- Maasvlakte en Noordzee**
Energieopwekking en -opslag met grote ruimtebeslag, in combinatie met meer biodiversiteit.
- Europoort en Botlek**
Transitie van de chemische en fossiele sectoren naar biobased en circulaire economie, in combinatie met getijdenpark en met investeren in de milieukwaliteit van de omgeving.
- Drechtsteden**
Ontafelen van de infrastructurele knoop en externe veiligheid, slim clusteren van bedrijven en aandacht voor leefbaarheid.
- Greenport Westland**
Mogelijke transformatie naar meer wonen en meer natuur aan de kust, onderzoek mogelijkheden om glastuinbouw aan de haveninfrastructuur te koppelen, kansen voor de productie van biobased producten.
- Schie- en Vlietoevers**
Nieuwe vormen van mengen wonen-werken, ruimte beschikbaar behouden voor watergebonden bedrijvigheid (circulaire economie, bouw hubs en stadslooiestiek).
- Rotterdam West**
Verbinden van haven en stad, nieuwe mengvormen wonen-werken, kwaliteitsimpuls bij nieuwe stations en langs A13 en A20, schakelpunt van regionale stromen van materialen en verse producten en stadsdistributie, verbinding stad-landschap via luchthaventerrein.

Moerdijk
Mengen van nieuwe en oude economie met ruimte voor water en natuur.

Gouwe en A12-corrridor
Drukte vanuit logistiek, glastuinbouw en woningbouw, onzekerheid over het ruimtelijke karakter en de rol in de regio.

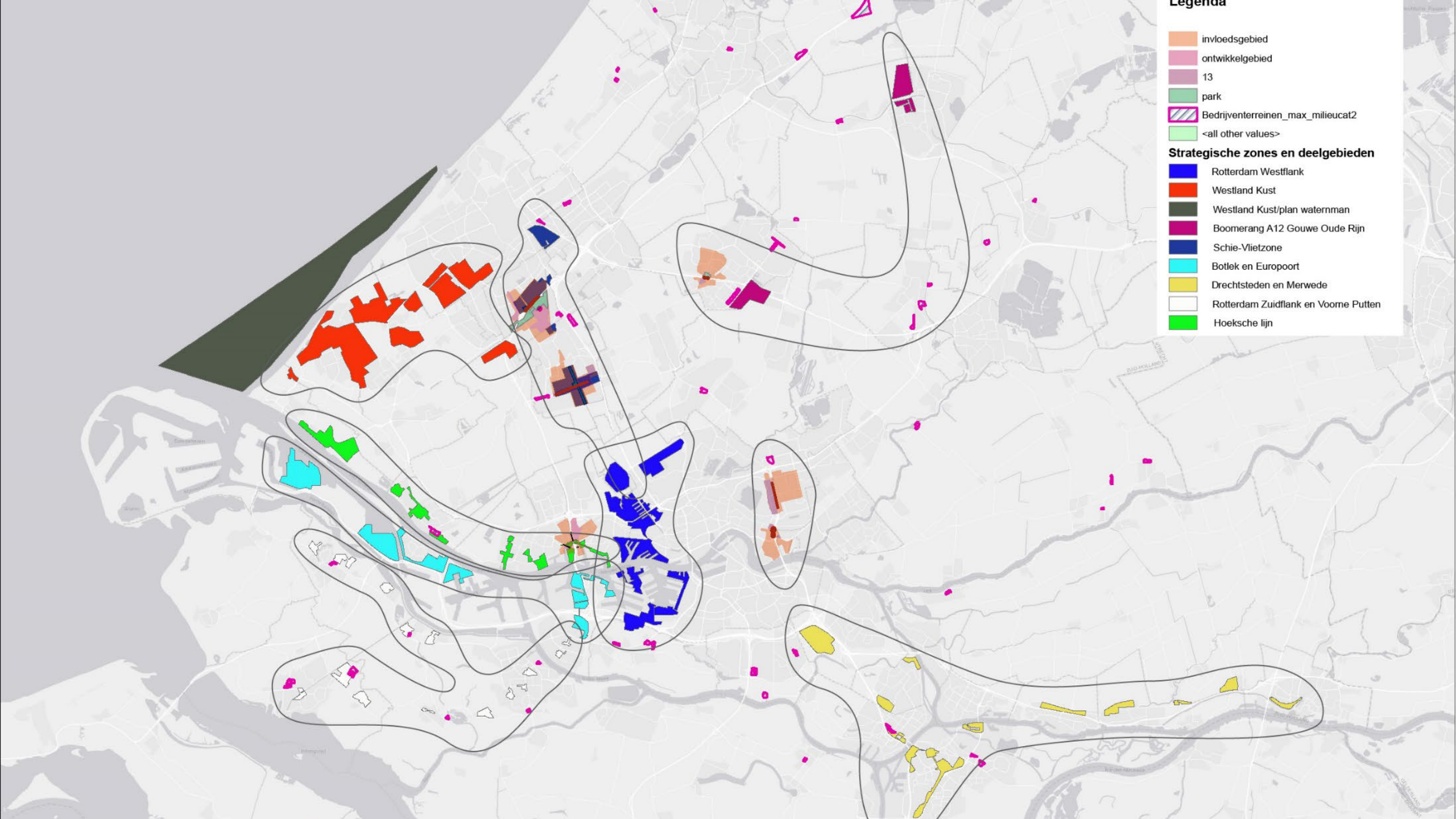
Boven Merwede en A15-corrridor
Verschuiving zout-tong en impact op teelt, klimaatdij, ontwikkeling rondom stations, verbeteren leefomgeving.

Legenda

- invloedsgebied
- ontwikkelgebied
- 13
- park
- Bedrijventerreinen_max_milieucat2
- <all other values>

Strategische zones en deelgebieden

- Rotterdam Westflank
- Westland Kust
- Westland Kust/plan waterman
- Boomerang A12 Gouwe Oude Rijn
- Schie-Vlietzone
- Botlek en Europoort
- Drechtsteden en Merwede
- Rotterdam Zuidflank en Voorne Putten
- Hoeksche lijn

Fase 2:

- Aan de slag met 4 scenario's

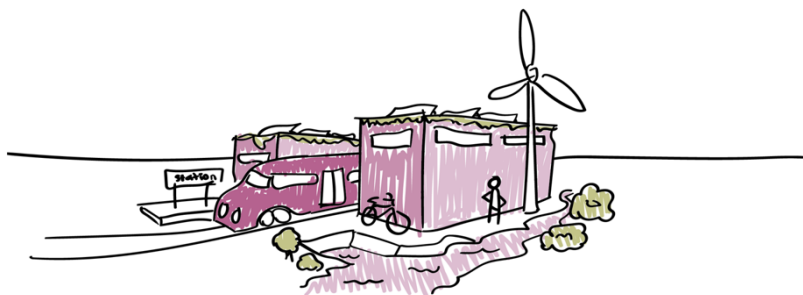
Mondiaal Ondernemend

Snelle Wereld

Groen Land

Regionaal Geworteld

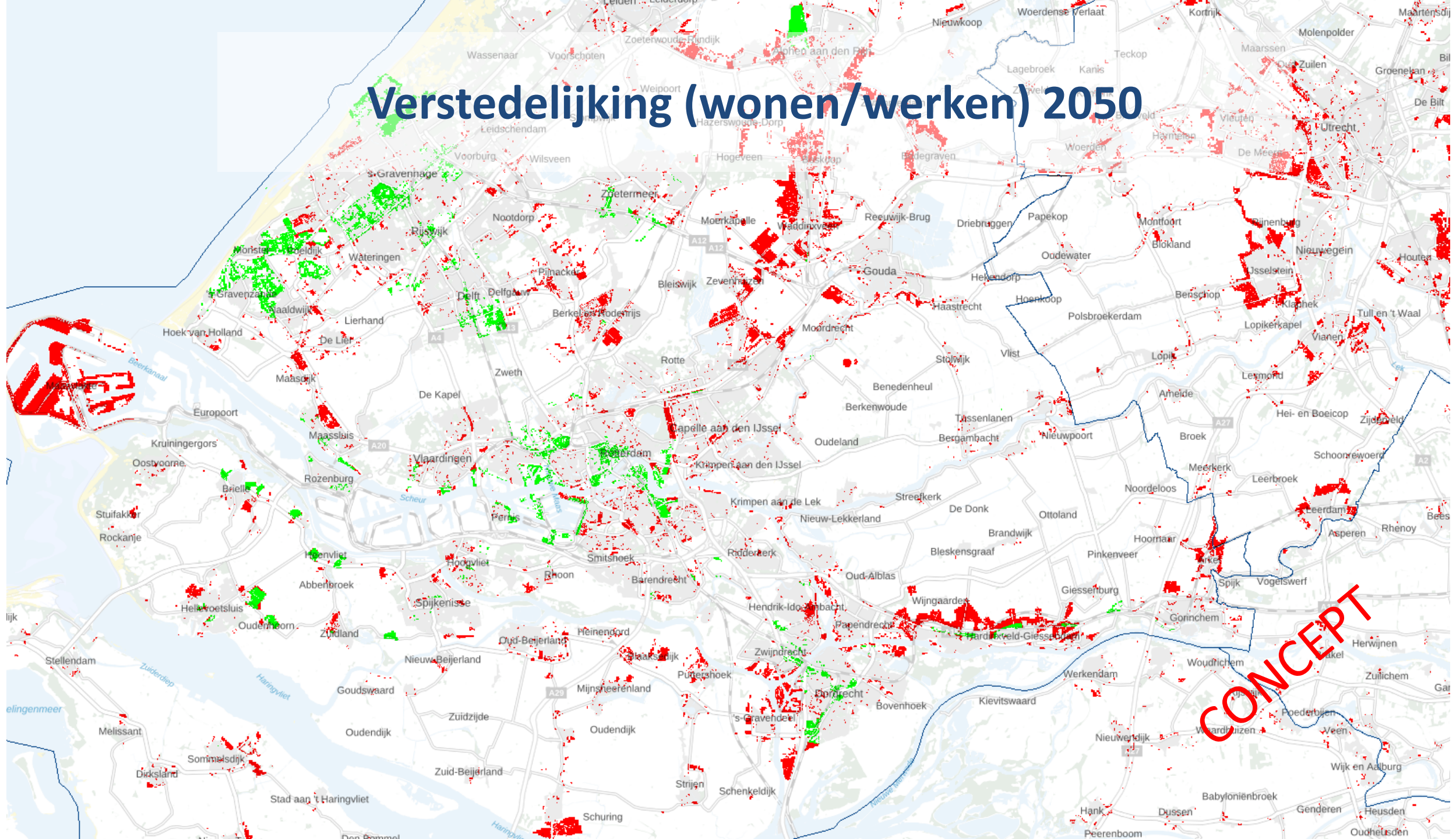

RuimteScanner*Light*

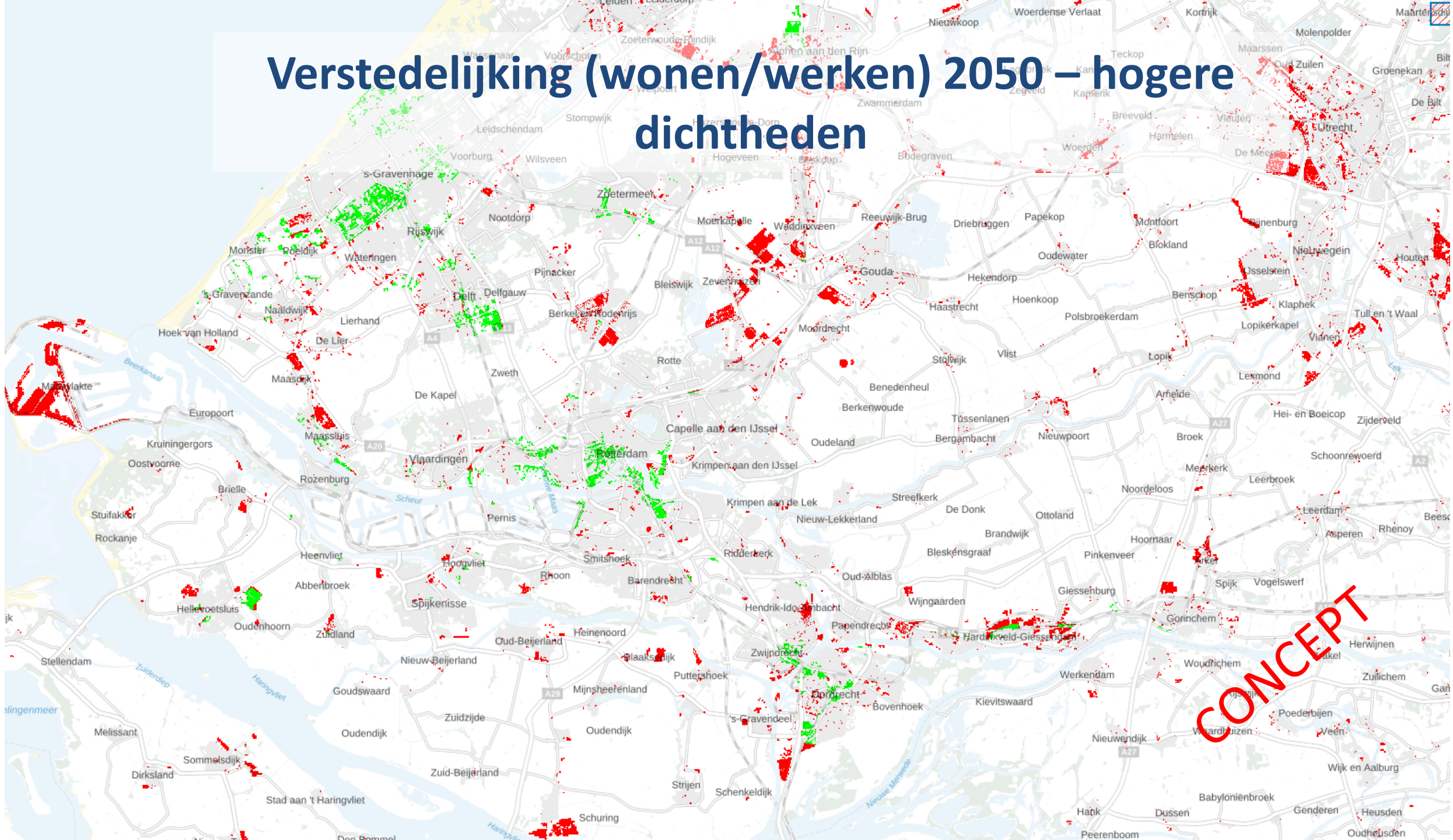
Toepassing: Zuid Holland

CONCEPT

Verstedelijking (wonen/werken) 2050

Verstedelijking (wonen/werken) 2050 – hogere dichtheden

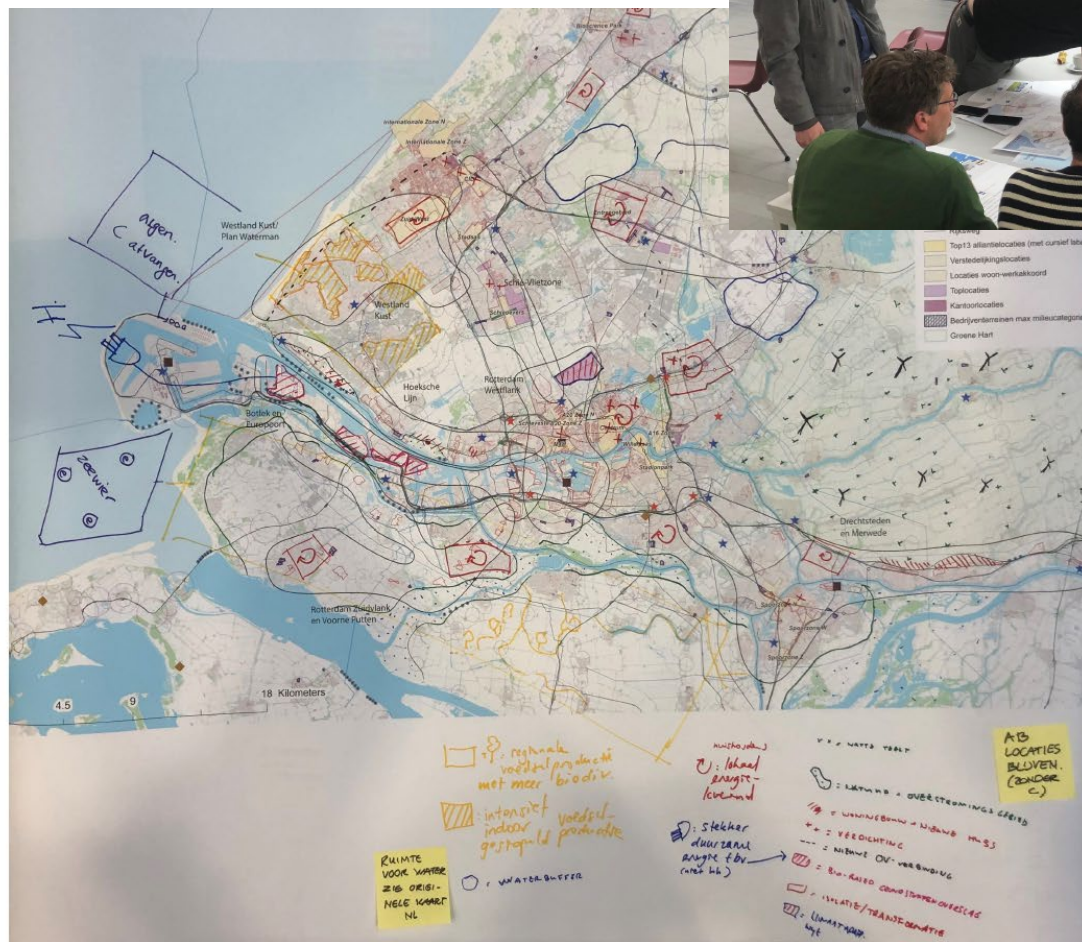

Ruimtelijke transformatie havengebied:

	Mondiaal ondernemen	Snelle wereld	Groen land	Regionaal geworteld
Kenmerken scenario's				
Materiele consumptie	+25%	-15%	-40%	-15%
Recycling materialen	+70%	0	-20%	-5%
Inzet biogrondstoffen	+270%	+130%	+110%	+90%
Inzet fossiel	-90%	-90%	-100%	-85%
Effecten op ruimtebeslag				
Rotterdamse havengebied	+ 10%	Lichte groei	- 20%	- 10%.

Groen Land groep 2

Zones	Scenario Groen Land
Rotterdam Westflank	- binnenstedelijke transformatie impulsgebieden (isolatie en mono-wonen naar multifunctioneel wonen-werken-etc) - verdichting
Hoeksche Lijn	- klimaatadaptieve nieuwbouw - nieuwe ov-verbinding over water
Westland Kust	- voedselproductie – intensief, indoor, gestapeld
Boomerang A12 Gouwe Oude Rijn	- natuur en wateroverloopgebied - natte teelt
Groene Hart	- lokale windmolens voor eigen energieopwekking - natuur + wateroverloopgebieden - natte teelt
Schie-Vlietzone	- natuur en wateroverloopgebied
Botlek en Europoort	- Aanlandplek voor waterstof- en E-stekker - transformatie havengebied naar biobased grondstofoverslag - waterbuffer
Drechtsteden en Merwede	- binnenstedelijke transformatie impulsgebieden (isolatie en mono-wonen naar multifunctioneel wonen-werken-etc) - nieuwbouw langs A15 klimaatdijk - nieuwe goederenvervoerslijn buiten stedelijk gebied
Rotterdam Zuidflank en Voorne Putten	- ruimte voor water - waterbuffer: wateroverloopgebied voor hoge golflslag vanuit Noordzee - binnenstedelijke transformatie impulsgebieden (isolatie en mono-wonen naar multifunctioneel wonen-werken-etc) - bosbouw op Goeree? - regionale voedselproductie met meer biodiversiteit
Westland Kust/ Plan Waterman	- Eilanden voor de kust voor productie algen (C afvangen) en zeewier (elektriciteit opwekking)

Mondiaal Ondernemend

PPP: Profit heeft prioriteit

- Marktdenken domineert
- Grote (internationale) bedrijven nemen het initiatief, de overheid faciliteert
- Materieel welvarend
- Techniek t.b.v. efficiëntie en vermindering ecologische voetafdruk
- Grote welvaarts- en ruimtelijke ongelijkheid

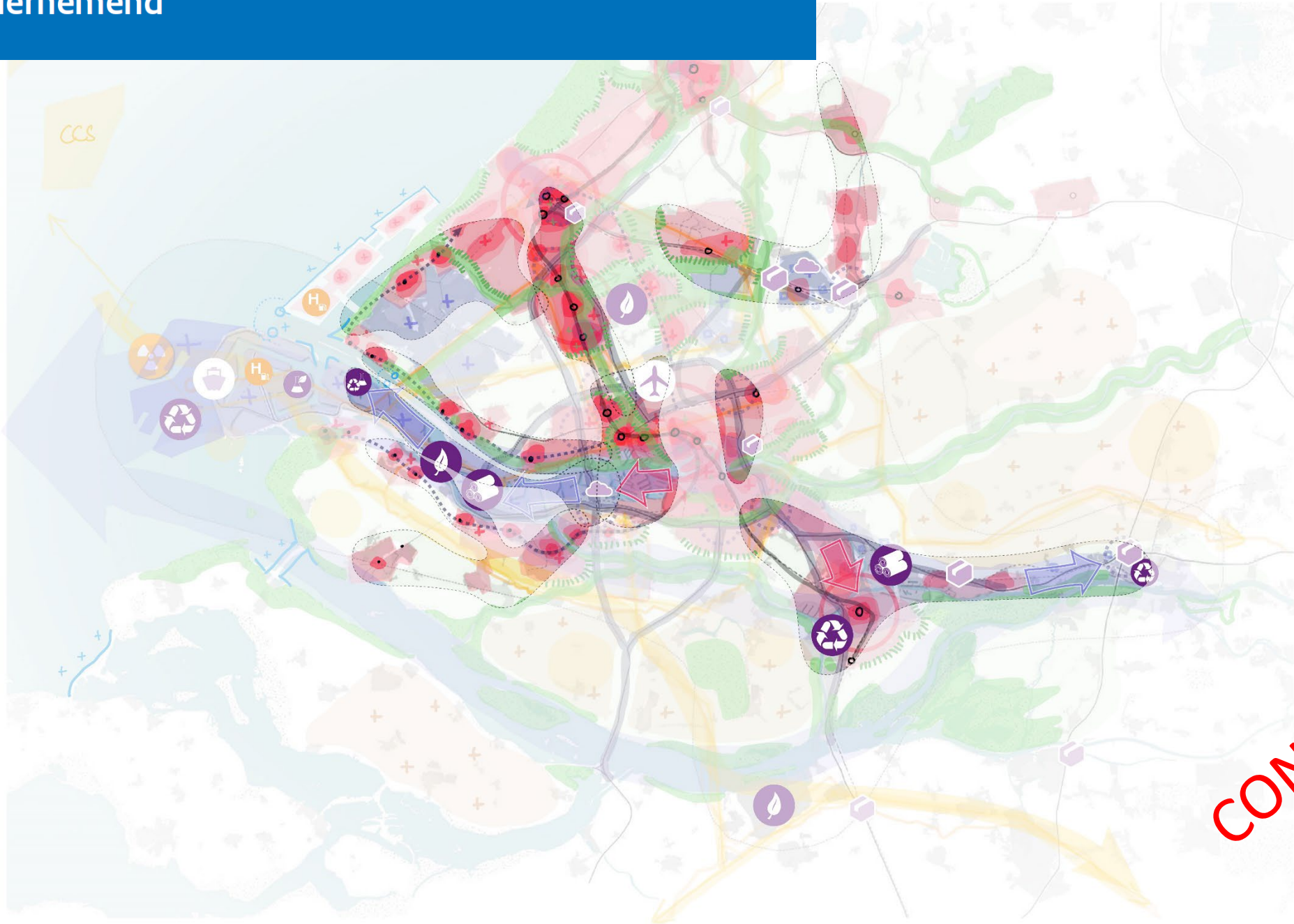
Ruimte: concentratie o.b.v. agglomeratievoordelen; functiescheiding

voorheen Beursplein

Mondiaal Ondernemend

CONCEPT

Snelle Wereld

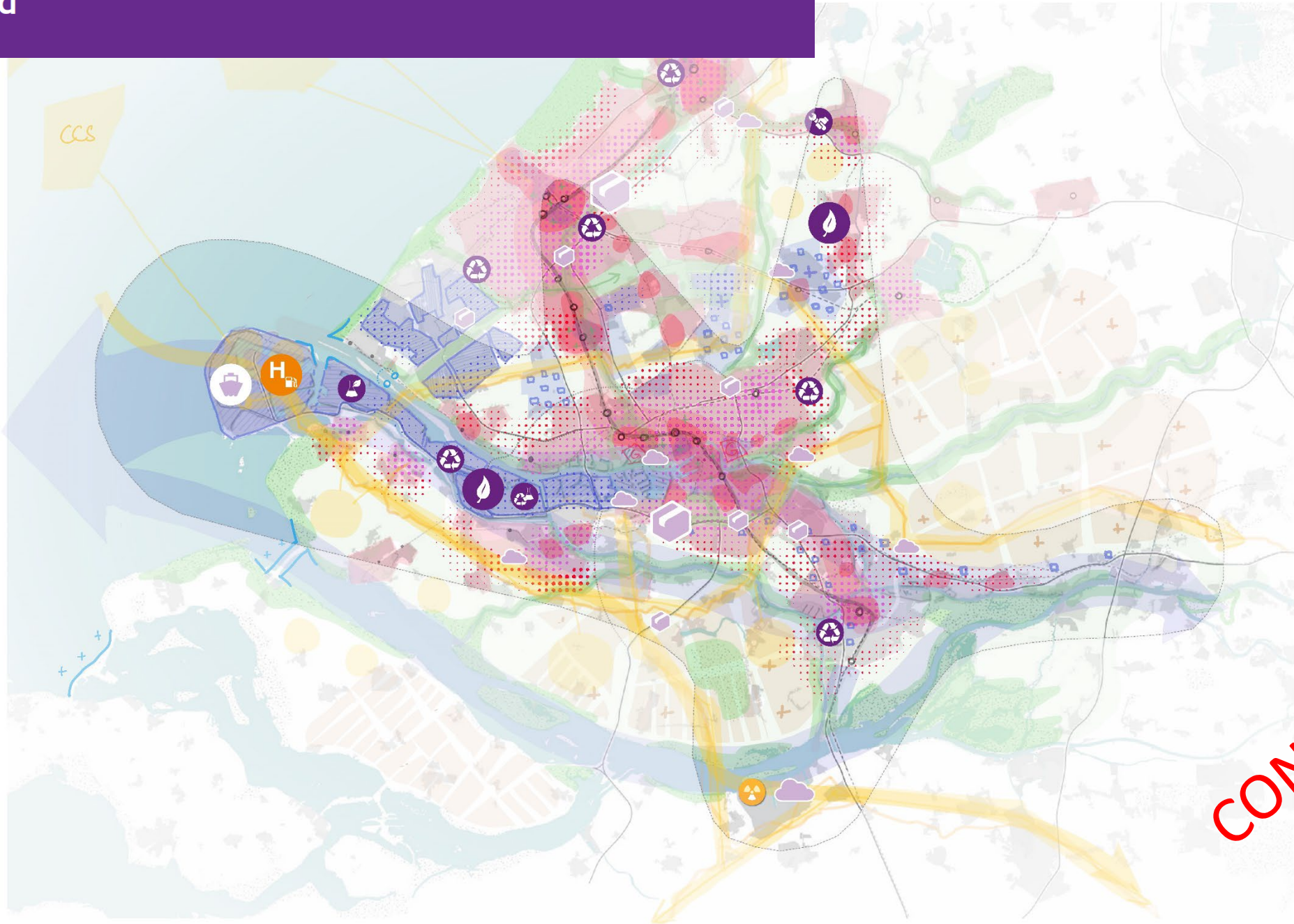
PPP: afhankelijk van leefstijlgroep staat People, Planet of Profit voorop

- Samenleving bestaat uit allerlei (tijdelijke) leefstijlgroepen
- Digitaal belangrijker dan fysiek
- Behoefte aan flexibiliteit
- Toegang tot diensten en tijdelijk gebruik van goederen belangrijker dan bezit

Ruimte: spontane orde die voortdurend verandert; palet

voorheen Bubbelsstad

CONCEPT

CONCEPT

Groen Land

PPP: Planet heeft prioriteit

- Mensen identificeren zich met de nationale en Europese samenleving
- Groene doelen halen rechtvaardigt beperking van individuele vrijheid
- Niet-hebben is belangrijk
- De Rijksoverheid neemt – gelegitimeerd door de maatschappij – het initiatief: normstelling, handhaving

Ruimte: bebouwing geconcentreerd rond openbaarvervoerknooppunten; stad en land groenblauw dooraderd

voorheen Groenrijk

CONCEPT

CONCEPT

Regionaal Geworteld

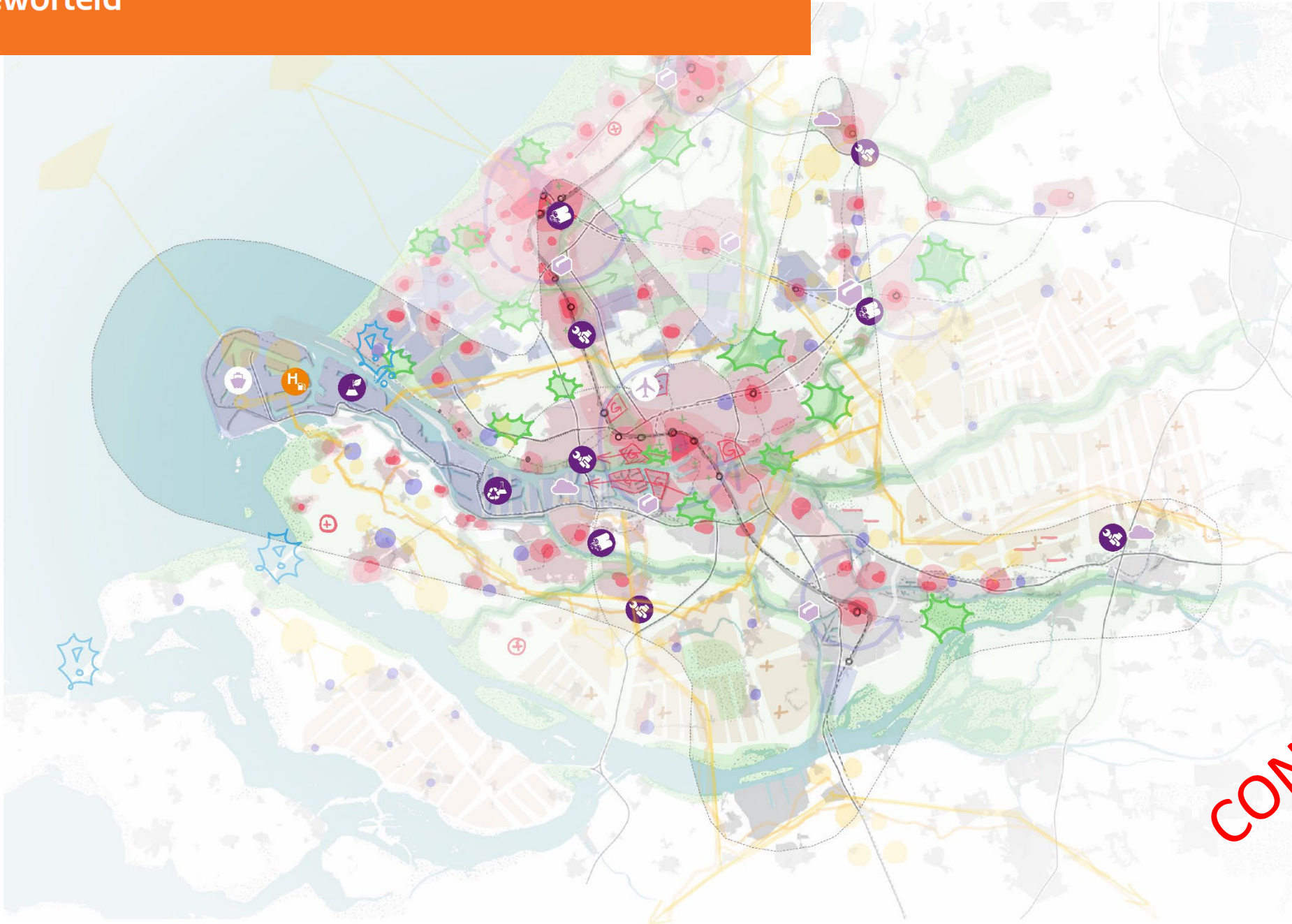
PPP: People heeft prioriteit

- Lokale en regionale gemeenschappen maken de dienst uit: coöperaties, buurten, gemeenten, regioprovincies
- Natuur opgevat als mooie, recreatieve regionale landschappen
- Regionale zelfvoorziening, gemeenschappelijk bezit en gebruik

Ruimte: organische groei van kleinere steden en dorpen, verspreid over het land; functiemenging; verbondenheid buurt-buitengebied

voorheen Eigenwijk

CONCEPT

CONCEPT

Verdere uitwerking

- Verdiepende slag met nieuwe versie Ruimtescannerkaarten

Observaties Regio-atelier

- Hoge ruimtedruk op gebieden aan het water en de randen van de stad
- De toekomstige ruimtelijk-economische structuur van de haven is nog lastig te voorspellen
- Een integrale blik op de transitie van het havengebied en de regio biedt kansen voor een kwalitatieve verbetering de regio (mengen van functies, aanpassingen milieugebruiksruimte)

Reflectie

- Methode en proces: twee geslaagde atelier-sessies, feedback op scenario's en ruimtescanner, vier toekomstbeelden voor de regio
- Bij een gebiedsgerichte toepassing is het belangrijk om rekening te houden met een gedegen ruimtelijke analyse en een goede samenwerking tussen de betrokken partners
- Omgaan met verschillende behoeftes en verwachtingen

Discussie

- Reacties op de scenario's en de methode
- Hoe kunnen de scenario's (en de scenariomethode) bijdragen aan robuust omgevingsbeleid?
- Hoe kunnen de scenario's bij gebiedsgerichte trajecten toegepast worden?